
UDK: 808.5:81'242

Pregledni članak

Primljen 30. I. 2017.

BRANIMIR FELGER – GORDANA LESINGER – IVAN TANTA

Doktorska škola „Komunikologija“ Sveučilišta Josipa Jurja

Strossmayera u Osijeku – Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja

Strossmayera u Osijeku – Veleučilište „VERN“

bfelger.ds@unios.hr – glesing@kulturologija.unios.hr – ivan.tanta@vern.hr

UTJECAJ (NE)POZNAVANJA HRVATSKOGA JEZIKA NA JAVNI NASTUP I DOJAM PREDSJEDNIKA VLADE REPUBLIKE HRVATSKE U KOMUNIKACIJI S HRVATSKOM JAVNOSTI

Sažetak

U svim dosadašnjim radovima na temu umijeća govorništva istraživala su se verbalna i neverbalna komunikacija, stil, gestovni znakovi, držanje tijela, položaj trupa, pokreti nogu, govori u kontekstu vremena i prostora i sl., no slučaj nepoznavanja ili lošega poznavanja jezika zemlje kojoj je političar na čelu nije istraživani ni razrađeni. A upravo je to slučaj s bivšim predsjednikom Vlade Republike Hrvatske Tihomirom Oreškovićem. Ovim se radom željelo ustanoviti kakav dojam ostavlja bivši premijer na javnost u kontekstu nepoznavanja hrvatskoga jezika. Također se pokušalo utvrditi koje odlike u javnome nastupu ima i kakav dojam one ostavljaju na javnost. Kako bi to utvrdili, za potrebe rada autori su proveli dubinski intervju sa stručnjacima iz područja društveno humanističkih znanosti koji su se osvrnuli na javni nastup i dojam koji bivši premijer ostavlja na javnost. Kako bismo kvantitativno argumentirali odgovore dobivene iz dubinskoga intervjuja, dodatno je provedeno anketno istraživanje o dojmu koji ostavlja na ispitanike. Radi dodatne ar-

gumentacije analiziran je i sadržaj u obliku transkripata javnih nastupa premijera Oreškovića.

Ključne riječi: javno govorništvo; komunikacija; dojam javnosti; mediji

1. Utjecaj govora na dojam javnosti o političaru

Već je Aristotel tvrdio da se u političkome govorništvu ili na nešto potiče ili od nečega odvraća. Politički govornik ima u vidu budućnost, jer bilo da na nešto potiče ili od nečega odvraća, daje savjete o budućem. Svrha političkoga govornika jest korisna ili štetna, jer onaj tko potiče taj savjetuje ono što je bolje, onaj, pak, tko odvraća, taj odvraća od nečega goreg. Politički govornici, nastavlja Aristotel, nikada ne će priznati da je ono što zagovaraju beskorisno, a ono od čega odvraćaju da je korisno, ali se zato često događa da narodu ne skreću pažnju da je nepravedno podjarmljivati susjedne narode ili takve ljude koji nam nisu nanijeli nikakvu nepravdu.¹ Izokrat govori i o karakteristikama velikih vođa i važnih političara koji uvijek moraju biti „pravedni, govoriti istinu, ali i pokazivati ljudskost, osjećajnost, empatiju“². Ciceron je smatrao da su umijeće govorenja i umijeće vođenja rata dva najvažnija znanja potrebna slobodnomu čovjeku.³ A suvremena lingvistika jezik najčešće definira kao temeljno ili najopćenitije sredstvo komunikacije među ljudima.⁴ Učenje jezika moguće je isključivo govorom. To znači da bi čovjek naučio neki jezik, da bi na njemu komunicirao, mora prije toga naučiti govoriti.⁵ Proces stvaranja prvoga dojma igra važnu ulogu u socijalnim interakcijama. Prvi dojam koji stvorimo o drugim ljudima u velikoj mjeri oblikuje način na koji ćemo se ponašati prema tim osobama, kao i naša očekivanja.⁶

1 Usp. ARISTOTEL, *Retorika*, Naprijed, Zagreb, 1989., str. 14. – 15.

2 GEORGE A. KENNEDY, *A New History of Classical Rhetoric*, Princeton University Press, Princeton, 1994., str. 45.

3 Usp. NENAD RAOS, „Kako ovladati govorničkim umijećem“, *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, god. LIII. (2002.) br. 1., str. 11.

4 Usp. DUBRAVKO ŠKILJAN, *Govor nacije: Jezik, nacija, Hrvati*, Golden marketing, Zagreb, 2002., str. 22

5 Usp. LIDIJA BAKOTA, „Komunikacijski model govornih vježbi i nastava jezičnoga izražavanja“, *Hrvatski*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, god. VIII. (2011.) br. 1., str. 9.

6 Usp. KATARINA ČURKOVIĆ – RENATA FRANC, „Stereotip fizičke privlačnosti 'lijepo je dobro' u okviru petofaktorske teorije ličnosti“, *Psihologijske teme*, Odsjek za psihologiju, Filozofski

Dojmove o nečijim osobinama i stavovima počinjemo donositi već u prvih sedam sekundi susreta s nekom osobom.⁷

Na projekciju imidža također djeluje melodija govora i, nadasve, brzina govora. Sjetimo se samo koliko nam muke predstavlja slušanje osobe koja govori veoma sporo, s dugim stankama između rečenica. Brži govor se, nasuprot tomu, doživljava kao znak ekstrovertiranosti, samopouzdanja i kompetentnosti.⁸ Street naglašava da se političari u javnosti promatraju kao legitimni i utjecajni politički akteri čije poglede treba pretesti, preispitati i zabilježiti.⁹

Leinert Novosel kaže da u stvaranju dojma dominantnu ulogu imaju neverbalni znakovi, između 60 % i 90 % cjelokupne komunikacije, osobito u početnim fazama susreta. No, tijekom daljnje komunikacije verbalna komponenta postaje sve važnija.¹⁰ U politici je, posebice na najvišim pozicijama, poželjan leaderski imidž, dakle sposobnost određivanja smjera djelovanja, uz stalno potvrđivanje odnosa s onima u čije se ime djeluje, kredibilitet, autoritet znanja priznat od „sljedbenika“. Ustvari, taj imidž treba sadržavati poruku da je riječ o relevantnoj osobi koja ima što reći, zna što učiniti i zato je drugima važna.¹¹ Kišiček i Stanković navode da je govor alat svakoga političara. Govorničkim vještinama i sposobnošću uvjeravanja političari postižu svoje ciljeve, dobivaju izbore, argumentiraju odluke, uspostavljaju dobre unutarnje i vanjskopolitičke odnose.¹² S tim u svezi i Leinert Novosel jasno ističe da bi se u današnje vrijeme medijske ekspanzije (op. a.) svaki političar odnosno političarka trebali potruditi oko imidža koji projiciraju svojim primateljima.¹³ Govor, retorički nastup i savršeno poznavanje jezičnih termina, posebice političkih, jedan je od načina te projekcije, slaže se većina autora. Jer, nastavlja Leinert Novosel, pokazuje se da ljudi vjeruju onome tko im je

fakultet u Rijeci, Rijeka, god. XIX. (2010.) br. 1., str. 124.

⁷ Usp. SMILJANA LEINERT NOVOSEL, *Komunikacijski Kompas*, Plejada, Zagreb, 2015., str. 59.

⁸ Usp. *isto*, str. 83.

⁹ Usp. JOHN STREET, *Masovni mediji, politika i demokracija*, Politička misao, Zagreb, 2003., str. 55.

¹⁰ Usp. S. LEINERT NOVOSEL, *n. dj.*, str. 105.

¹¹ Usp. *isto*, str. 109.

¹² Usp. GABRIJELA KIŠIČEK – DAVOR STANKOVIĆ, *Retorika i društvo*, Naklada Slap, 2014., str. 10.

¹³ Usp. S. LEINERT NOVOSEL, *n. dj.*, str. 165.

simpatičan te se odlučuju za podršku takvim osobama.¹⁴ Slijedom toga, jedan od alata na tome putu političaru je i govorna elegancija. Govorna, jezična i stilska elegancija mnogo govori o čovjeku, napominju Kišiček i Stanković.¹⁵ On se svojim govorom predstavlja kao (ne)uglađena, (ne)profinjena ili (ne)pristojna osoba, a kao takav daje znakove kako će pristupiti poslu.¹⁶ Eleganciji u govoru pridonose ugodan glas, ispravna dikcija, gladak govor bez zamuckivanja i zaplitanja jezika.¹⁷ O svemu ovome ovisi i kvalitetan govornikov argumentarij. Retorika općenito ne traga za istinom nego za prihvaćanjem onoga što govornik zastupa.¹⁸ Zarefsky ističe kako politička argumentacija mnogo govori o kolektivnome odlučivanju za opće dobro, o poticanju pojedinca da sudjeluje u ostvarivanju zajedničkih ciljeva i o tome da se uvjeri članove publike kako je njihov glas važan za promjene.¹⁹ Walton na tome tragu kaže da bi o političkim pitanjima trebali odlučivati građani sudjelujući u javnome diskursu međusobno razmjenjujući argumente na civiliziran i demokratičan način.²⁰ Upravo zbog toga retoričkim i argumentacijskim analizama političkih govora posvećuje se mnogo pažnje, a sve s ciljem razvoja demokratičnosti i civiliziranosti političkoga diskursa.

2. Istraživački ciljevi i metodologija istraživanja

Slijedom navedenoga, kao istraživački cilj autori rada pokušat će utvrditi kakav je dojam na javnost ostavio Tihomir Orešković te kako se percepcija javnosti kretala u prva četiri mjeseca njegova pojavljivanja na političkoj sceni. Metodom dubinskoga intervjua pokušalo se doznati i analizirati kakav je dojam ostavilo na stručnjake prvo pojavljivanje i predstavljanje javnosti bivšega hrvatskog premijera. Istraživanjem se obuhvatilo pet stručnjaka, sveučilišnih profesora, iz različitih znanstvenih

¹⁴ Usp. *isto*.

¹⁵ Usp. G. KIŠIČEK – D. STANKOVIĆ, *n. dj.*, str. 66.

¹⁶ Usp. *isto*, str. 67.

¹⁷ Usp. *isto*.

¹⁸ Usp. IVO ŠKARIĆ, *Argumentacija*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2011., str. 13.

¹⁹ Usp. DAVID ZAREFSKY, „Strategic maneuvering in political argumentation“, *Argumentation*, god. XXII. (2008.) br. 3., str. 318.

²⁰ Usp. DOUGLAS WALTON, *Media Argumentation: Dialectic, Persuasion and Rhetoric*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007., str. 96.

područja, polja i grana: fonetike, komunikologije, politologije, odnosa s javnosti i novinarstva. Sukladno istraživačkoj etici ispitanicima je zamčena anonimnost, stoga će se u daljnjem tekstu za svakoga ispitanika koristiti naziv Ispitanik s pripadajućim brojem.

Kao dodatnu argumentaciju dobivenim odgovorima kroz kvalitativno istraživanje, korištena je i kvantitativna metoda anketnoga upitnika, zatvorenoga anketnog upitnika s odgovorima intenziteta. Anketa je provedena u travnju 2016. godine na uzorku od 78 ispitanika. Za uzorak su odabrani studenti Odjela kulturologije Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, smjer Medijska kultura, s pretpostavkom da su zbog primarnoga obrazovanja iz domene medijske pismenosti, a kao mladi ispitanici koji nisu pod prethodnim utjecajima kreiranja dojmova o političarima, sposobni odgovoriti na postavljena pitanja. Studentima je ponuđeno 14 primjera karakteristika na koja su trebali zaokružiti stupanj slaganja s tvrdnjom, gdje se sedam označava s *apsolutno se slažem*, a jedna s *nikako se ne slažem*. Zaključno, uzorak odabran za metodu dubinskoga intervjua, kao i uzorak ispitanika koji su sudjelovali u anketnome istraživanju, nije reprezentativan, ali odgovori dobiveni za potrebe ovoga istraživanja te zaključci izvedeni iz njih mogu biti indikativni. Nadalje, kako bi dali kontekst za potrebu istraživanja te dodatno argumentirali ciljeve istraživanja i postavljena pitanja, autori su analizirali sadržaj transkripata izjava bivšega premijera Oreškovića koje su dane hrvatskim medijima. Ova analiza čini prvi dio istraživanja ovoga rada, a namjera je dati opis izjava koje su bile i temeljno polazište za daljnje istraživanje. S tim u svezi postavljene su osnovne hipoteze:

- H1: Nepoznavanje hrvatskoga jezika, u slučaju bivšega hrvatskog premijera Oreškovića, utječe na kreiranje negativnoga dojma pri javnim nastupima.
- H2: Nepoznavanje hrvatskoga jezika utječe na neučinkovito prenošenje političkih poruka pri javnome obraćanju bivšega hrvatskog premijera Tihomira Oreškovića.

3. Javni nastup i govori Tihomira Oreškovića

Prvi javni nastup na hrvatskoj političkoj sceni Tihomir je Orešković imao prilikom dobivanja mandata za sastav Vlade Republike Hrvatske od predsjednice Republike Kolinde Grabar-Kitarović 23. prosinca 2015. godine. Za potrebe rada transkribirane se njegove riječi:

Sve vas srdačno pozdravjam, zafajujem se Domojubnoj koaliciji na i Mostu na ukazanom poverenju. Zafajujem se Precednici na dobive, na ovaj, na dobiv, na dobi-venom mandatu. I uložit ću sve svoje znanje i trud da kvaitetnu Vladu formiramo i da ćemo početi rešavati negomilane probleme. Pozivam parlamentnu većinu, ali i opoziciju da me u tome podržaju. Znam da danas hrvatski mandatar nema sto dana, a i to ne tražim. Ovde smo mi svi da služimo hrvatskom građevinama. I da jedina nam sil je da, da zajedno radimo tako da je i sutra boje nego danas. Hvala.²¹

Na predstavljanju javnosti izabраниh ministara, 21. siječnja 2016. godine, Tihomir se Orešković obratio ovim riječima:

Dobar dan svima. Ja vidim da imate list i da ste sada upoznali sa šta bi ja zvao Tim's tim. Ak smijem zvati to Tim's tim. Tim's tim je tu predstavnik Republike Hrvatske. Imamo dva poprecednika i 20 ministara. Ovi zadnji 15, čak bi reko, 10 do 15 dana, imo sam neki 60 ako ne više sastanke sa vrlo kvalitetnim judima, iz mogu reč, biznis sektora, iz akedemije, iz javni sektora i na kraju smo izabrali, ja bi reko, jedan vrlo kvalitetan tim, i to ćete ja mislim i sami videti po po listi judi koji su opet iz biznisa iz akedemije iz javni sektora. Imamo jedan zdravi miks mladi nekakvi nove koje ja mislim da niste možda čak misli da ću biti na listi. I tako također imamo ovaj jedan vrlo zdravi miks ja bi rekao koji ću vrlo pozitivno surađivati zajedno. I to je meni bilo vrlo bitno da imamo jedan timski duh. Da smo se deset ujutro našli prvi put kao tim, i mogu reć da sastanak je bilo vrlo pozitivan pun energije i da ovaj tim je spreman raditi. Bi volio iskoristiti priliku svim kandidatima svima sam se našao ovih zadnih 15 dana i lepo se zahvaliti za sve šta su mi pružili i to je podršku a ne samo podršku nego isto ajdeje koje mi vrlo bitno i koje ću iskoristiti. [...] I opet bi se vojio zahvaliti evo građanima svima vama što ste bili korektni znam

²¹ DP/HRT (2015) „Predsjednica dala mandat Oreškoviću, Sabor sazvala za ponedjeljak”, *Hrt.hr*, (23. XII. 2015.), <<http://www.hrt.hr/314415/vijesti/predsjednica-dala-mandat-oreskovicu-sabor-u-ponedjeljak>>, (9. I. 2017.).

da tu svi su tražili koji su ti budući ministari isto tako građani na strpjenje. Ja znam da svi smo bili žejni znati i da pokrenemo ali sad smo tu di jesmo. Ovaj tim je moj tim [...] ispred nas su velike izazove, to ćete sutra viditi kad prezentiram program i novu vladu.²²

Na konferenciji Europa Press Holdinga u Zagrebu, 23. veljače 2016. godine, istaknuo je:

Svi znate da sam krenuo u Kicbil. Mnogi su se pitali zakaj je mandatar išao u Kicbil... Ja se... ova ekipa tu vama je vrlo jasno zakaj sam ja krenuo u Kicbil [...] A treće juče London... juče sam kominicilo da evo ja sam možda jedini premijer u regiji koji je isto investitor tako da ono i kad ja pričam sa investitorima mislim da se razumijemo ili znam šta očekivaju znam ak bi mogao ka ono Clint Eastwood oni koji su fanovi Clint Eastwooda e videl sam the good the bad and the ugly [...] Tako malo u vezi ovaj londonski foram aaam bilo je super, ja opet moj prvi jezik mogu reč je engleski tak tu sam malo možda dominiro i sad će svi misliti da svi Hrvati pričaju odličan ovaj engleski, a hrvatski tam se tu još malo fokusirati tak da mogu evo jednu anketu možda iskoristiti ovaj možda glavni feedback iz Londona je bio onaj koji prati prati ovaj u Zdravi mozak, ko prati u Zdravi mozak? Aaa, evo ja brzu anketu mizlm da ste svi bili tako da u kratko ovaj londonski forum je bio good good good na kraju za Hrvacku.²³

Na prvoj sjednici Vlade Republike Hrvatske, 28. siječnja 2016. godine, Orešković se obratio ministrima i javnosti:

Često tražim savjet uvijek je dobro tražiti savjet pa ak smijem iskoristit priliku ovaj dobil sam jednu kratku poruku na engleskom kad se to ovaj prebaci na hrvatskom ali kak se izgubi tu ali mislim da je dobra poruka dobar savjet jel uvijek dobar savjet je uvijek dobro došo, stay calm and govern on, tako da ono kako se mislim ak to mogu prevest, ostati mirniji

²² HRT (2016) „Orešković objavio imena ministara: 'Ovo je moj tim - Tim's team'”, *Hrt.hr*, (21. I. 2016.), <<http://www.hrt.hr/318370/vijesti/uzivo-konferencija-za-novinare-mandatara-ti-homira-oreskovica>>, (9. I. 2017.).

²³ HRT (2016) „Orešković: kao investitor vidio sam the good, the bad and the ugly”, *Hrt.hr*, (23. II. 2016.), <<http://vijesti.hrt.hr/323404/premier-oreskovic-predstavit-ce-prve-obrise-pro-racuna>>, (9. I. 2017.).

i vladaju na. Tako da evo mislim da je dobra poruka za za za svi nas i dobro je došla.²⁴

4. Dubinski intervju – razmišljanja stručnjaka

Dubinski intervju započeli smo pitanjem: „Kakav je dojam na Vas ostavilo prvo pojavljivanje i predstavljanje javnosti Tihomira Oreškovića?“, a odgovor Ispitanika 1 glasi:

Prvo javno obraćanje Tihomira Oreškovića odavalo je dojam velike nesigurnosti, a simptomi te nesigurnosti očitovali su se kako verbalnim tako i neverbalnim putem. Naime, neverbalni znakovi koji odaju nesigurnost javnoga govornika su, prije svega, samododirivanje, instinktivan pokret kojim čovjek nastoji vratiti sigurnost, 'vrpoljenje', zamuckivanje i zastajkivanje, izbjegavanje izravnog kontakta očima. Verbalno, znakovi nesigurnosti su kratke, krnje rečenice, nedorečenost. U svakom slučaju, očito je kako je što prije želio završiti sa svojim govorom.

Ispitanik 2 odgovara: „Prvi istup mi je bio svojevrsno iznenađenje iz dva razloga – potpuno novo ime na političkoj sceni te budući premijer koji govori hrvatski s naglaskom, što do sada nismo imali priliku vidjeti.“ Ispitanik 3 kaže: „Zbunjenost“. Odgovor Ispitanika 4 nadalje glasi: „Prvo pojavljivanje je izazvalo dosta smijeha, najviše zbog zbrke s pojmom 'građani' i 'građevine'. Što se mene osobno tiče, ne smeta me previše“. Ispitanik 5 ostao je suzdržan u odgovoru te rekao: „Nikakav poseban dojam.“

Sljedeće pitanje u dubinskome intervjuu glasilu je: „Kako biste opisali njegovu javnu komunikaciju?“ na što Ispitanik 1 odgovara:

Dojam, percepcija političara u javnosti uvelike ovisi o njegovoj vještini javnog komuniciranja. Od prvog predstavljanja javnosti do danas, govornički je malo napredovao. Glavna razlika između mandatarskog razdoblja i premijerskog jest u njegovoj voljnosti da daje izjave. Ipak, opće-

²⁴ HRT (2016) „Nije istina da je većina ministara zatražila nova zapošljavanja“, *Hrt.hr*, (28. I. 2016.), <<http://www.hrt.hr/319395/vijesti/prva-sjednica-vlade-tihomira-oreskovica>>, (9. I. 2017.).

nito govoreći, Tihomir Orešković je govornički najlošiji premijer kojeg je Hrvatska imala. Ivica Račan nije bio govornički vješt, govorio je nefluentno s brojnim oklijevanjima i zastajkivanjima, čime je stvarao dojam neodlučnosti. Međutim, dok se Račanov govornički stil mogao tumačiti i kao stil političara koji promišlja i bira riječi prije nego ih izgovori pa čak i nauštrb dojma odlučnosti, Tihomir Orešković je svojim govorničkim stilom, jezikom i izvedbom koja, pak, pati zbog loše jezične kompetencije, odvlačio pozornost od sadržaja. Svi zaboravljaju što je rekao, a pamte jezične pogreške koje onda postaju predmetom poruge.

Ispitanik 2 ističe: „Komunikacija s odmakom je bila opuštenija, a hrvatski jezik ponešto bolji.“ Ispitanik 3 kaže: „Teško je to jasno razlučiti. Riječ je o postepenim promjenama. Bio je sve prisutniji i nije se povlačio zbog jezičnih problema. To je bilo simpatično iako njemu teško.“ Ispitanik 4 naglašava: „S jedne strane dobro je da nije komentirao sve i svašta, ali o nekim stvarima ipak je morao izreći svoje mišljenje, jer on nije bio ministar financija, nego predsjednik Vlade.“ Ispitanik 5 odgovara: „Kasnije je imao nešto sigurniji nastup u odnosu na razdoblje mandatarata ili je bio više prisutan u medijima pa je to samo dojam.“

Nadalje, istraživalo se i kakav je dojam ostavila komunikacija bivšega predsjednika Vlade Republike Hrvatske na hrvatskome jeziku, a kakav na engleskome jeziku? Pa tako Ispitanik 1 odgovara:

Tihomir Orešković definitivno ima govorničkog potencijala. Njegov govor krasi, ili može krasiti, ekspresivnost i logičnost u interpretaciji pa i dobra govorna izvedba. To je očito gledajući ga i slušajući kada govori na engleskom jeziku. Fluentan je i siguran. Zapravo, sve ono što mu nedostaje u komunikaciji na hrvatskome. To je pokazatelj da bi intenzivno trebao raditi na ovladavanju hrvatskim jezikom da bi mogao slobodnije i sigurnije javno govoriti.

Ispitanik 2 ističe: „Njegov engleski, kao i životno iskustvo iz inozemstva, u međunarodnim okvirima je svakako prednost jer se tamo snalazi 'kao doma'. Hrvatska javnost se naviknula na njegov hrvatski s naglaskom, ali sigurno je bio neobičan za većinu hrvatskih građana.“ Ispitanik 3 odgovara: „Na hrvatskom nejasna, ali simpatična, na engleskom

suverena i dobra za imidž zemlje.“ Ispitanik 4 tvrdi: „Na engleskom jeziku je bio suveren i u međunarodnim kontaktima, to je njegova prednost.“, dok Ispitanik 5 ističe: „Na hrvatskom je bio, na žalost, pomalo smiješan zbog grešaka.“

Nadalje, zanimalo nas je i koje su prednosti, a koji nedostaci u komunikaciji bivšega premijera s javnosti na hrvatskome jeziku? U svome odgovoru Ispitanik 1 ističe:

Glavni nedostatak bivšeg premijera, a s kojim se susreću svi kada govore na jeziku kojim nisu potpuno ovladali, bila je umanjena elokvencija, nesposobnost da se izrazi figurativno, poetski u odgovarajućim situacijama, da govori višim stilom, također primjerenim za određene govorničke situacije, da se odmakne od kolokvijalnih, dijalektalnih riječi. Svatko tko se ikada našao u situaciji da javno govori nematerinjim jezikom pa čak i kada misli da ga dobro poznaje zna koliko to čovjeka ograničava. Bivši premijer, ipak, može izraziti svoje misli, nema problem odgovoriti na pitanje, ali ima problem svoje misli izraziti na lijep, figurativan način. S druge strane, može se reći da je prednost u tome što ne može retoričkim trikovima neprimjetno izbjeći odgovor na pitanje, ne može jednu te istu stvar ponavljati nekoliko puta, ali drugačijim formulacijama, retorički trikovi koji su karakteristični za brojne hrvatske političare. Jer, postoje ljudi koji će reći 'dosta nam je uvijanja, lijepo upakiranih loših poruka' ili 'dosta su nas impresionirali fluentni govornici za koje se pokazalo da su loši i pokvareni političari'. Ipak, glavni nedostatak lošeg hrvatskog u govoru bivšeg premijera je bio taj što su izrazi poput 'građevine' umjesto 'građani', 'gospođe Pusičke', 'nasmijeh na licu', odvlačili pozornost. U njegovoj izjavi centar pozornosti je 'gospođa Pusička', a pitanje hoće li je ili ne će Vlada podržati u kandidaturi (za glavnu tajnicu UN-a, op. a.), padaju u drugi plan. Pitanje je, koliko je ljudi slušalo završetak njegove rečenice koja započinje s 'gospođa Pusička'?

Ispitanik 2 odgovara: „Prednosti su bile što je očito kako je riječ o čovjeku koji je odrastao u inozemstvu i koji je došao izvan stranačkih i političkih okvira u Hrvatskoj, što je svojevrsna nova vrijednost za politički život. Međutim, to je ujedno i nedostatak jer ostavlja dojam čovjeka 'izvana' koji nedovoljno dobro poznaje hrvatsku politiku i načine funkcioniranja.“ Ispitanik 3 odgovara kratko: „Prednost: kratkoća, nedostatak: često nerazumljivo.“, dok Ispitanik 5 otvara i pitanje njegova poznavanja

hrvatskoga političkog diskursa: „Naravno da mu je teško odgovarati na hrvatskom. Bojim se da je s obzirom na stupanj govornog poznavanja hrvatskog, teško i razumio složenu raspravu na hrvatskom ili fineše u pisanom hrvatskom jeziku. Nije poznavao dobro ni društvo, kulturu, medije.“ Zaključno, Ispitanik 5 smatra: „Nedostaci su greške, izgovor, naglask i čitanje. Prednosti nema.“

Zanimalo nas je i koliko je Tihomir Orešković bio uspješan u prenošenju poruka u svakodnevnoj komunikaciji s medijima? Pa tako Ispitanik 1 kaže kako to ovisi o tome kako definiramo uspjeh.

Ako je uspjeh samo da u komunikaciji s medijima razumije pitanje i na njega da odgovor, onda je bio uspješan. Međutim, političar, a posebice premijer, ne prenosi samo poruke, mišljenje, ideju ili stav, on treba preko medija uvjeriti građane u ispravnost tog mišljenja, mora prenijeti energiju, pobuditi nadu, uvjeriti da se problem može riješiti, da će se nešto promijeniti. A u tome nije bio posebno uspješan. Suzdržanost, sažetost, možda i jesu pozitivne osobine koje, doduše kratkoročno, u hrvatskoj politici mogu djelovati kao osveženje. Ali, zamišljamo li situacije u kojima premijer treba motivirati govorom, djelovati na emocije, navesti građane da ga slijede, da mu vjeruju i u konačnici daju mu svoj glas, tada će se osjetiti nedostatak govorničke vještine bivšeg premijera. Izjave za medije koje su po definiciji kratke, jezgrovite i sažete govorničke vrste, predstavljaju oblik javne komunikacije koji mu je najbolje odgovarao.

Ispitanik 2 odgovara: „Mislim da je on sasvim korektno prenosio svoje poruke.“ Ispitanik 3 primijetio je reduciranje riječi u nastupu: „Trudio se, popravljao iz dana u dan, a ono što je želio reći maksimalno je reducirao.“ Ispitanik 4 smatra ga iracionalno simpatičnim: „Čini mi se da je on široj javnosti bio iracionalno simpatičan, čak i stranačkim neistomišljenicima, a o uspješnosti prenošenja poruka ne bih, jer svakodnevne komunikacije nije bilo.“ Ispitanik 5 završava: „Djelomično. S obzirom na dužnost koju je obnašao, imao je pozornost medija.“

I na kraju, zanimalo nas je koje tri karakterne osobine mora imati osoba koja obnaša najviše političke dužnosti u Republici Hrvatskoj, a koje utječu na kreiranje pozitivnoga medijskog dojma i percepcije? Posjeduje

li ih bivši predsjednik Vlade Tihomir Orešković? Pri tom Ispitanik 1 smatra:

Najvažnija osobina koju političar, osobito na visokoj funkciji, mora imati jest govornička vještina. Ciceron je rekao da je znanje bez elokvencije beskorisno, a elokvencija bez znanja opasna. Što nas dovodi do druge kvalitete koju političar mora imati, a to je čast, poštenje. Jer bez toga, a s elokvencijom, može napraviti mnogo lošega, primjera takvih političara imamo i u Hrvatskoj i u svijetu. Treća osobina koju svakako treba imati jest visoka razina naobrazbe, širina znanja i opća kultura. Ne mora biti stručnjak za sva područja, ali mora biti dovoljno kompetentan da o svakoj temi može raspravljati. I dovoljno pametan da zna kada ne zna i kada riječ treba prepustiti onima koji su stručniji od njega. Ima li Tihomir Orešković te osobine? Visok stupanj naobrazbe, poslovno iskustvo, stručne kompetencije – da. Čast i poštenje – vjerujem da ima. Vjerujem da ga za uključivanje u politiku motiviraju plemenite namjere. No, na elokvenciji, na retoričkom umijeću, svakako mora intenzivno raditi. Biti dobar političar, a ne biti dobar retoričar nemoguće je.

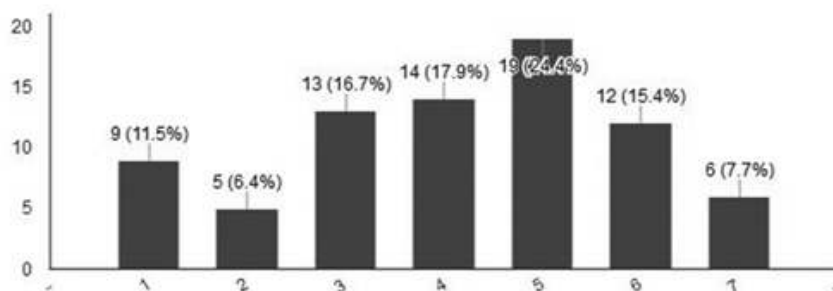
Ispitanik 2 naglašava: „Dobra komunikacija i nastup u medijima, vizija i način prenošenja vizije na građane, hrabrost u donošenju odluka i učinkovitost u njihovoj provedbi, spremnost na suradnju, čak i s političkim neistomišljenicima. Orešković posjeduje priličan broj tih osobina.“ Ispitanik 3 ističe da su to: „Uvjerljivost, autoritet, pristupačnost.“, a Ispitanik 4 ne navodi izričito: „Živimo u vremenu kada nas stvarnost neprestano demantira pa tako i sve ono što smo mislili da je ispravno i pravilno. Hrvatska je poseban slučaj, ali nije usamljena“ Zaključno, Ispitaniku 5 su ovo najvažnije osobine: „Iskrenost, poštenje i samopouzdanje. Samopouzdanje ima, za ostale ne znam.“ Slijedom odgovora, može se zaključiti da bivši premijer Orešković nema govorničku podlogu, da su njegov loš hrvatski jezik i naglasak odvlačili pozornost javnosti sa sadržaja, iako stručnjaci honoriraju njegovu hrabrost što nije izbjegavao javno komunicirati.

5. Rezultati i analiza anketnoga ispitivanja

Kako bi dali zaključak koji se odnosi na utjecaj (ne)poznavanja hrvatskoga jezika na javni nastup i dojam bivšega predsjednika Vlade Republike Hrvatske u komunikaciji s hrvatskom javnosti, a kroz kvalitativnu analizu dobivenih rezultata anketnoga istraživanja, u daljnjem će se tekstu izdvojiti odgovori najviše postavljenoga intenziteta, kao i najniže postavljena intenziteta. Jednako tako izdvojiti će se odgovori koje je najviše ispitanika označilo kao karakteristiku koja najbolje opisuje dojam o bivšem premijeru Oreškoviću. Kod stupnjevanja intenziteta odgovora važno je naglasiti kako ocjena *jedan* označava najniži stupanj intenziteta, dok ocjena *sedam* označava najviši stupanj intenziteta.

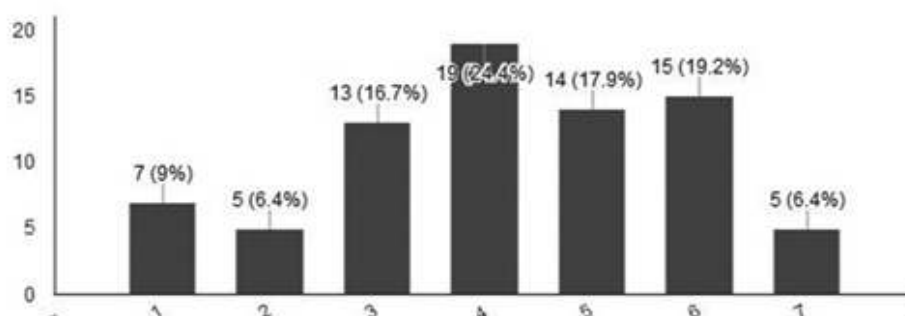
Tihomir Orešković je u svom javnom nastupu :

Iskren (78 responses)

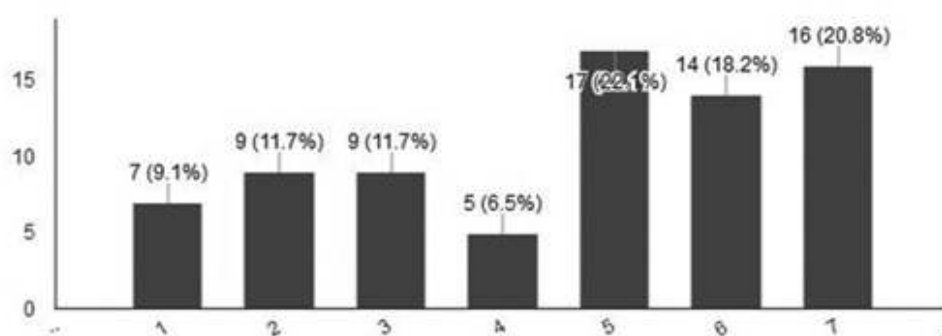
Grafikon 1.

Da je Tihomir Orešković bio iskren u svome javnom nastupu apsolutno se slaže tek 7,7 % ispitanika, dok se uopće ne slaže njih 11,5 %. Najviše ispitanika, njih 24,4 %, odlučilo se za intenzitet pet, dok i ostali odgovori s tendencijom pozitivne ocjene zauzimaju visok postotak odgovora, stoga se može zaključiti kako je velikoj većini ispitanika gospodin Orešković ostavio blagi dojam iskrenosti.

Čestit (78 responses)

Grafikon 2.

Apsolutni je dojam čestitosti Tihomir Orešković ostavio na 6,4 % ispitanika. Njih 9 % uopće se ne slaže s tom tvrdnjom. Kod ovoga odgovora velika većina ispitanika odlučila se za intenzitet četiri, njih 24,4 %, no jednako kao i u prethodnome odgovoru ostali odgovori s tendencijom pozitivne ocjene zauzimaju visok postotak odgovora, stoga se može zaključiti kako većina ispitanika smatra da posjeduje tu osobinu.

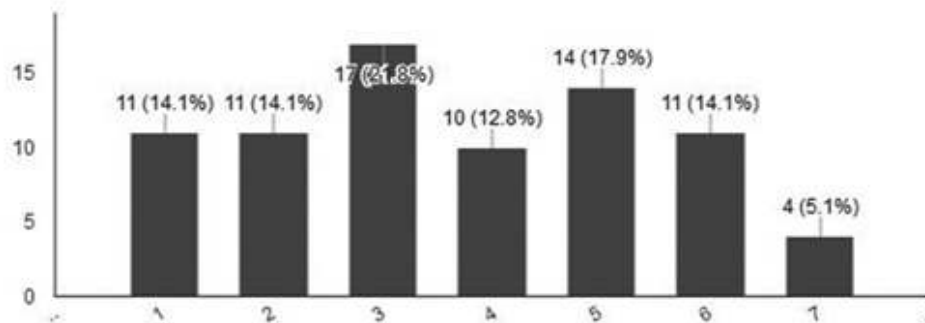
Simpatičan (77 responses)

Grafikon 3.

Što se tiče simpatičnosti, ispitanici su skloniji tomu dojmu. Bivši je premijer za 20,8 % ispitanika apsolutno simpatičan političar, dok za 9,1 % ta tvrdnja uopće ne stoji. I kod ovoga odgovora većina ispitanika odlučila se za intenzitet pet, njih 22,1 %. Sudeći prema dobivenim rezultatima, s obzirom na to da je tendencija ka pozitivnim odnosno negativnim

odgovorima vidno podijeljena, no kako se ipak većina ispitanika odlučila za odgovore s tendencijom pozitivnoga, možemo zaključiti kako Tihomir Orešković ima dozu simpatičnosti.

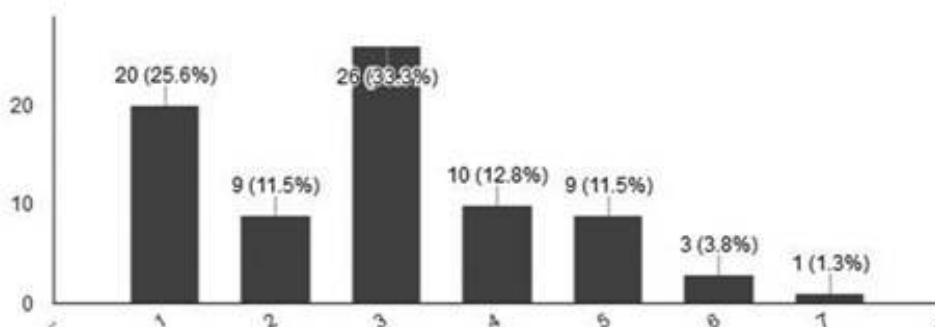
Odlučan (78 responses)

Grafikon 4.

Dojam da je bio apsolutno odlučan u svome poslu ima tek 5,1 % ispitanika. Velikoj većini upravo ta osobina kod premijera nedostaje. Kod ovoga dojma većina se ispitanika odlučila za intenzitet tri, njih 21,8 %, ali sudeći prema odgovorima koji imaju tendenciju ka negativno ocijenjenoj osobini, možemo zaključiti kako Tihomir Orešković među ispitanicima nije ostavio dojam odlučnoga političara.

Autoritivan (78 responses)

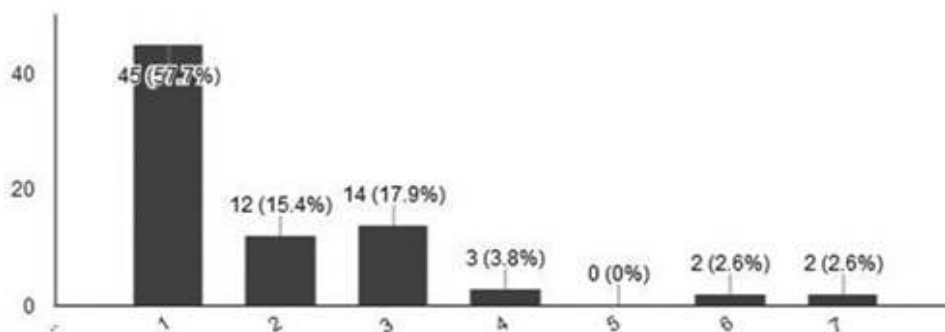

Grafikon 5.

Također, da je bio autoritativan smatra tek 1,3 % ispitanika. Uopće se ne slaže s tom tvrdnjom 25,6 % ispitanika, dok je intenzitet tri dobio najviše odgovora, 33,3 %. Slijedom navedenoga, ponovno s obzirom na to da

je tendencija odgovora ka negativnoj ocjeni intenziteta, može se zaključiti da ispitanici ne smatraju gospodina Oreškovića autoritativnom osobom.

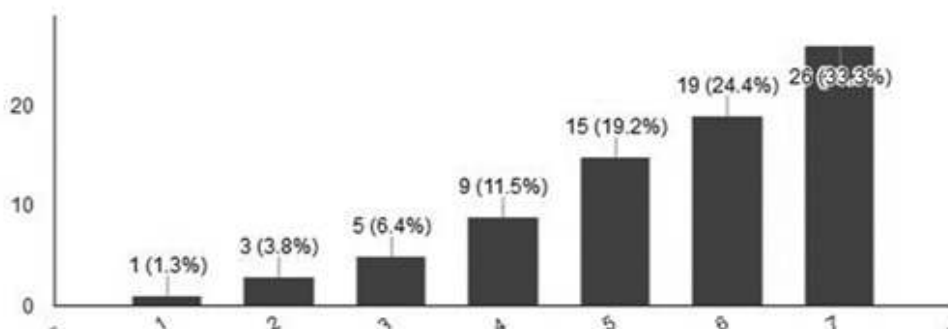
Agresivan (78 responses)

Grafikon 6.

Bivši premijer, prema odgovorima ispitanika, uopće nije imao karakteristiku agresivnoga političara. Čak 57,7 % ispitanika smatra da ta tvrdnja uopće ne stoji. S obzirom na to da tvrdnje koje imaju tendenciju apsolutnoga slaganja zauzimaju vrlo nizak postotak, može se zaključiti da Tihomir Orešković nije odavao dojam agresivnoga političara među ispitanicima.

Visoko obrazovan (78 responses)

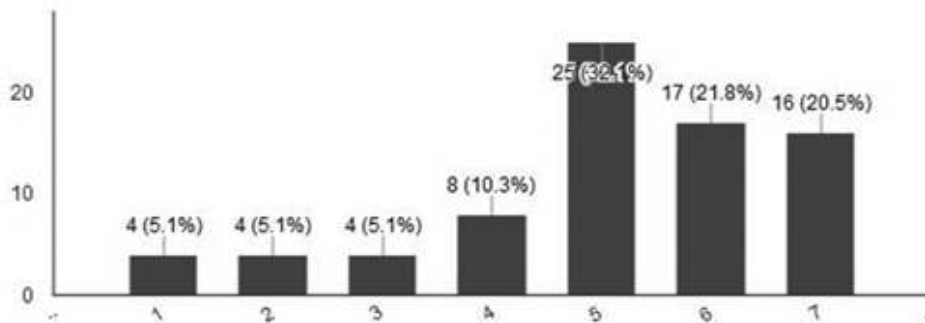

Grafikon 7.

Za razliku od agresivnosti apsolutni dojam da je visoko obrazovan ima 33,3 % ispitanika. Tek se 1,3 % ispitanika s tom tvrdnjom uopće ne

slaže. Slijedom navedenoga, a što je vidljivo i iz grafikona koji ima vidljivu gradaciju u odgovorima s tendencijom ka pozitivnomu, zaključak je da bivši premijer ostavlja dojam visoko obrazovane osobe.

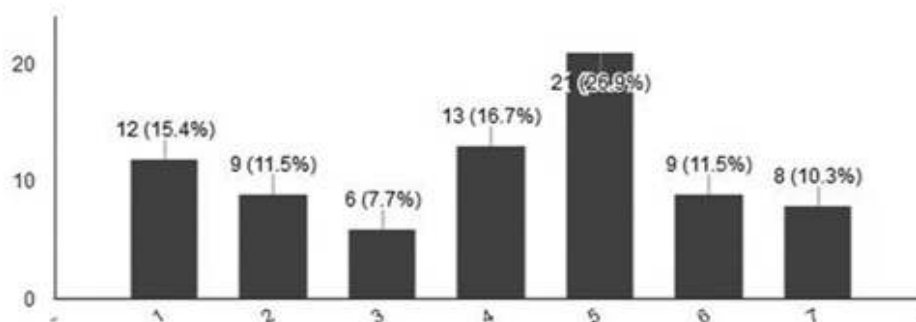
S visokim stupnjem opće kulture (78 responses)

Grafikon 8.

Tihomira Oreškovića ispitanici doživljavaju kao osobu s visokim stupnjem opće kulture, što je u skladu s prethodnim pitanjem. Njih 20,5 % apsolutno se slaže, dok se apsolutno ne slaže 5,1 % ispitanika. Najviše ispitanika označilo je intenzitet pet, njih 32,1 %, pa tako možemo zaključiti kako više od dvije trećine ispitanika smatra da Orešković apsolutno ili djelomično posjeduje takvu osobinu.

Informiran o svim aktualnostima (78 responses)

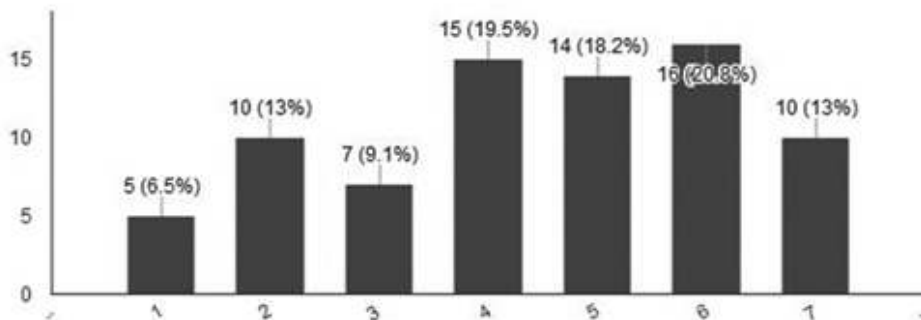

Grafikon 9.

Da je bio informiran o svim aktualnostima u zemlji apsolutno se slaže 10,3 % ispitanika. Ipak, većina odgovora sklonija je dojmu njegove

informiranosti, nego političaru koji ne zna aktualnosti u zemlji pa se tako ponovno najviše ispitanika odlučilo za intenzitet pet – njih 26,9 %.

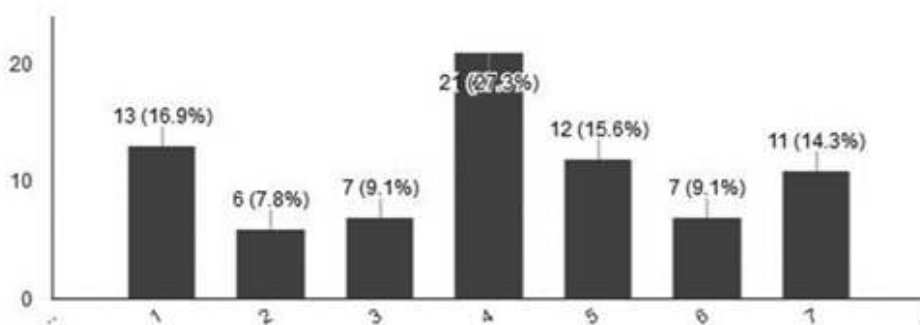
Entuzijastičan (77 responses)

Grafikon 10.

Entuzijazam kod bivšega premijera također prepoznaje većina ispitanika, njih 13 % apsolutno. Dok ga tek 6,5 % uopće nije percipiralo kao takva. Međutim, približni postotci odnose se na srednje do jake intenzitete pa se tako većina ispitanika odlučila za intenzitete četiri, pet i šest iz čega možemo zaključiti da su ispitanici skloniji ocijeniti Oreškovića kao entuzijastičnoga političara.

Duhovit (77 responses)

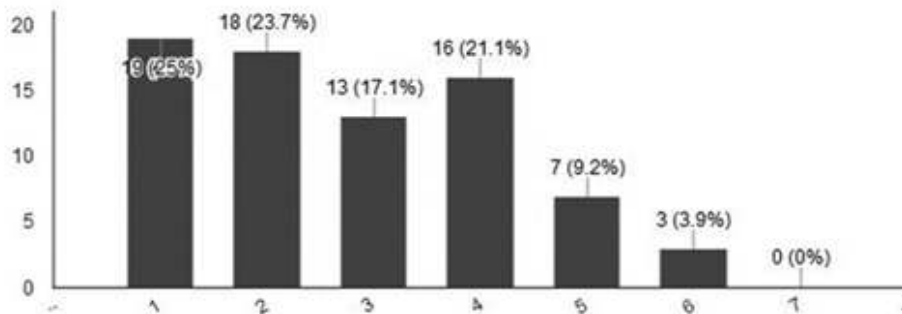

Grafikon 11.

Kod dojma o duhovitosti, ispitanici su podijeljenih mišljenja. Uopće ga ne smatra duhovitim u javnom nastupu 16,9 % ispitanika, dok se 14,3 % apsolutno slaže s tom tvrdnjom. Kod dojma duhovitosti većina se

ispitanika odlučila za srednju ocjenu ili intenzitet četiri, njih 27,3 %, iz čega možemo zaključiti kako su ispitanici podijeljenih mišljenja oko intenziteta ovoga dojma.

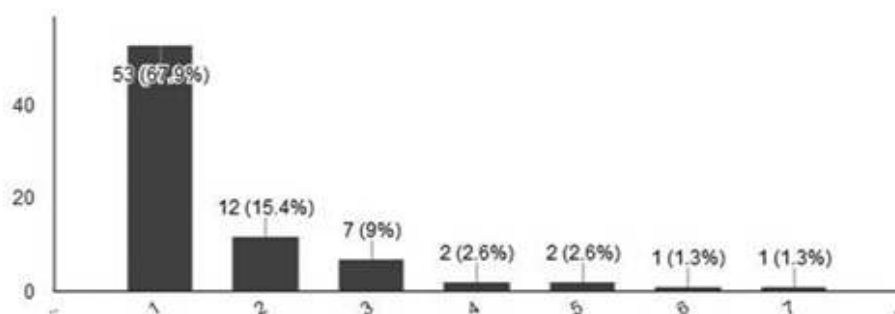
Temperamentan (76 responses)

Grafikon 12.

Prema odgovorima ispitanika, bivši premijer uopće nije temperamentna osoba. Nitko od ispitanika nije odgovorio da se apsolutno slaže s tom tvrdnjom, dok gotovo polovica ispitanih studenata smatra da uopće nema tu karakteristiku. Važno je napomenuti kako je intenzitet jedan najviše ocijenjen intenzitet, njih 25 %, dok svi ostali odgovori imaju tendenciju ka negativnoj ocjeni ovoga dojma.

Govori u standardu hrvatskog jezika (78 responses)

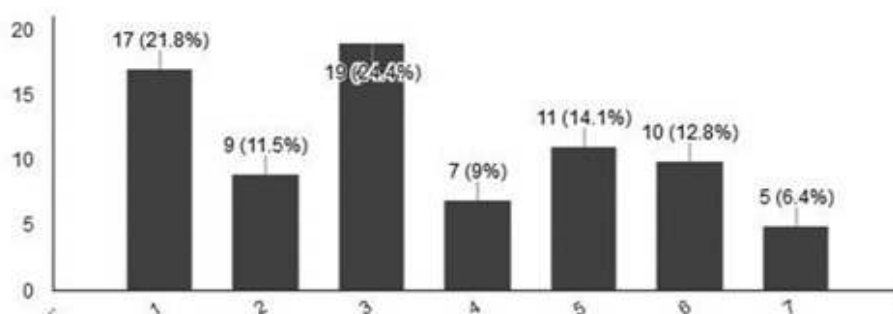

Grafikon 13.

Od 78 odgovora, njih čak 53, ili 67,9 %, smatra da bivši premijer nije govorio standardnim hrvatskim jezikom. Tek jedan ispitanik se slaže s tom tvrdnjom. Kao i kod prethodnoga odgovora važno je napomenuti

kako je intenzitet jedan najviše ocijenjen intenzitet, dok svi ostali odgovori imaju tendenciju ka negativnoj ocjeni ovoga dojma.

Ima ugodan glas (78 responses)

Grafikon 14.

Kod dojma o ugodnome glasu ispitanici su različito odgovarali pa se samo njih 6,4 % slaže da Orešković ima ugodan glas. Međutim, polovici ispitanika bivši premijer nema ugodan glas pa se tako s tom tvrdnjom apsolutno ne slaže 21,8 % ispitanika, ne slaže se 11,5 %, a djelomično se ne slaže 24,4 % ispitanika. Slijedom navedenoga, s obzirom na to da je tendencija ka negativnoj ocjeni ove karakteristike, možemo zaključiti kako za ispitanike Orešković nema ugodan glas.

6. Razrada istraživanja

Iako na osnovi odgovora maloga uzorka studenata ne postoji mogućnost generalizacije o dojmu koji bivši premijer Tihomir Orešković ostavlja na javnost, uz odgovore iz dubinskoga intervjua s pet relevantnih sveučilišnih profesora to je ipak moguće zaključiti induktivno-deduktivnom metodom, točnije analizom odgovora.

Kako studentima, tako i profesorima, javni nastup Tihomira Oreškovića bio je simpatičan, entuzijastičan, a ostavio je dojam stručne i visokoobrazovane osobe.

Zanimljivo, iako se većina složila da bivši premijer ne vlada hrvatskim jezikom i ne govori standardnim hrvatskim jezikom, većina studenata i profesora to ne penalizira, već smatra simpatičnim dijelom njegova nastupa. Sintezom svih odgovora i njihovom daljnom analizom, može

se zaključiti da stručnjaci čak i honoriraju njegovu hrabrost u javnome nastupu i nedostatak straha od kritika, unatoč činjenici da je često griješio u izgovoru. Od trenutka pojavljivanja Tihomira Oreškovića na javnoj sceni generalni je zaključak sveučilišnih profesora da mu je nastup bio sigurniji i bolji, ali da je loše poznavanje hrvatskoga jezika ometalo slušatelja u percepciji sadržaja izgovorenoga. Jer, kako je navedeno u ranijem izlaganju, javnost nakon njegova istupa s govornim grješcima ne percipira političku bit izrečenoga, već komentira njegove grješke. Ispitani studenti Kulturologije, unatoč tomu, smatraju da je bivši premijer iskren i čestit te da uopće nije agresivan.

Zaključak

U komunikaciji političara s javnosti važan je svaki segment. Prije svega jasno izražavanje stavova. No, kada se u javnome diskursu pojavi osoba koja ne vlada hrvatskim jezikom, jer nije odrastala i školovala se u zemlji i kada je ta osoba predsjednik Vlade zemlje čiji jezik ne poznaje, tada nedvojbeno izaziva podijeljene reakcije u javnosti, a stavovi ostaju nepoznanica ili dijelom nerazumljiva sastavnica. Gospodin je Tihomir Orešković već u prvome obraćanju hrvatskoj javnosti dao do znanja, ne samo da hrvatski govori s engleskim naglaskom, već da ne vlada suvereno hrvatskim jezikom. Tako je adresatu otvorio mogućnosti za krivu interpretaciju njegovih poruka, čak i podsmijeh i porugu.

U radu se, stoga, prva hipoteza pokazala djelomice točnom. Njegov su nastup stručnjaci za komunikaciju nazvali nesigurnim. A politolozi i novinari dočekali su je s podsmjehom. No, većini je premijerov loš hrvatski simpatičan, iako nije jasan u izražavanju političkih stavova. Ipak, premijerove poruke i govori ostavljaju kod slušatelja sadržajnu prazninu jer ga ne razumiju u potpunosti, Odnosno ne razumiju u cijelosti njegove političke misli, poruke i nakane. Stručnjaci naglašavaju da je nemoguće biti dobar političar, a ne biti dobar retoričar.

Literatura

- ARISTOTEL, *Retorika*, Naprijed, Zagreb, 1989.

- BAKOTA, LIDIJA, „Komunikacijski model govornih vježbi i nastava jezičnoga izražavanja“, *Hrvatski*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, god. VIII. (2010.) br. 1., str 9. – 43.
- ČURKOVIĆ, KATARINA– FRANC, RENATA, „Stereotip fizičke privlačnosti 'lijepo je dobro' u okviru petofaktorske teorije ličnosti“, *Psihologijske teme*, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, god. XIX. (2010.) br. 1., str. 123. – 144.
- DP/HRT (2015) „Predsjednica dala mandat Oreškoviću, Sabor sazvala za ponedjeljak“, *Hrt.hr*, (23. XII. 2015.), <<http://www.hrt.hr/314415/vijesti/predsjednica-dala-mandat-oreskovicu-sabor-u-ponedjeljak>>, (9. I. 2017.).
- HRT (2016) „Nije istina da je većina ministara zatražila nova zapošljavanja“, *Hrt.hr*, (28. I. 2016.), <<http://www.hrt.hr/319395/vijesti/prva-sjednica-vlade-tihomira-oreskovica>>, (9. I. 2017.).
- HRT (2016) „Orešković: kao investitor vidio sam the good, the bad and the ugly“, *Hrt.hr*, (23. II. 2016.), <<http://vijesti.hrt.hr/323404/premier-oreskovic-predstavit-ce-prve-obrise-proracuna>>, (9. I. 2017.).
- HRT (2016) „Orešković objavio imena ministara: 'Ovo je moj tim - Tim's team'“, *Hrt.hr*, (21. I. 2016.), <<http://www.hrt.hr/318370/vijesti/uzivo-konferencija-za-novinare-mandatara-tihomira-oreskovica>>, (9. I. 2017.).
- KENNEDY, GEORGE A., *A New History of Classical Rhetoric*, Princeton University Press, Princeton, 1994.
- KIŠIČEK, GABRIJELA, „Usporedba antičkoga i suvremenoga poimanja dobroga govornika“, *Diaconvensia*, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Đakovo, god. XIX. (2011.) br. 1., str. 115. – 132.
- KIŠIČEK, GABRIJELA – STANKOVIĆ, DAVOR, *Retorika i društvo*, Naklada Slap, Zagreb, 2014.
- LEINERT NOVOSEL, SMILJANA, *Komunikacijski kompas*, Plejada, Zagreb, 2015.

- RAOS, NENAD, „Kako ovladati govorničkim umijećem“, *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, god. LIII. (2002.) br. 1., str. 11. – 20.
- STREET, JOHN, *Masovni mediji, politika i demokracija*, Politička misao, Zagreb, 2003.
- ŠKILJAN, DUBRAVKO, *Govor nacije: Jezik, nacija, Hrvati*, Golden marketing, Zagreb, 2002.
- WALTON, DOUGLAS, *Media Argumentation: Dialectic, Persuasion and Rhetoric*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- ZAREFSKY, DAVID, „Strategic maneuvering in political argumentation“, *Argumentation*, god. XXII. (2008.) br. 3., str. 317. – 330.

Review article

Received 30. I. 2017.

BRANIMIR FELGER – GORDANA LESINGER – IVAN TANTA

PhD School „Communicology“ University Josip Juraj Strossmayer of Osijek – Department of Cultural Studies, University Josip Juraj Strossmayer of Osijek – „VERN“ University of Applied Sciences

INFLUENCE OF (NOT)KNOWING CROATIAN LANGUAGE ON THE PUBLIC APPEARANCE AND IMPRESSION OF THE CROATIAN GOVERNMENT PRESIDENT IN COMMUNICATION WITH THE CROATIAN PUBLIC

Abstract

All the previous works on the art of public speaking have investigated the verbal and nonverbal communication, style, gesture signs, posture, position of torso, leg movements, speaking in the context of time and space, etc. But the case of ignorance or poor knowledge of language of the country, whose head the politician is, has neither been investigated nor elaborated. And that is precisely the case with former Croatian Prime Minister Tihomir Orešković. The main intention of this paper is to determine what kind of impression the former Croatian Prime Minister Tihomir Orešković makes on the public in the context of lack of knowledge of the Croatian language. It also tried to find out his characteristics in public appearance and what impression they make on the public.

In order to determine that, for the purpose of this paper we conducted in-depth interviews with experts in the field of social and human sciences that made a review of public appearance and impression that former Prime Minister Orešković made on general public. In order to quantita-

tively argue the answers obtained from in-depth interviews, we additionally conducted a survey where we examined the impression he made on respondents. For the purpose of additional argumentation the authors also analyzed the content in the form of transcripts of public appearances of former Prime Minister Orešković.

Key words: public speaking; communication; impression of the public; media